

13. szám.

Budapest, 1874.

KIS VASÁRNAPI ÚJSÁG.

KÉPES HETILAP
AZ IFJUSÁG SZÁMÁRA.

Második évfolyam.

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

ELŐFIZETÉSI ÁR: egész évre 6 frt., félévre 3 frt.

Előfizetési felhívás

a

„KIS VASÁRNAPI ÚJSÁG”-ra.

Azon t. cz. olvasóinkat, kiknek előfizetésük folyó hó végével lejár, tisztelettel felkérjük: sziveskedjenek előfizetésüket mielőbb megújítani, hogy lapunk szétküldése fenakadást ne szenvedjen s hogy a nyomtatandó példányok száma iránt magunkat tájékozhasssuk.

Előfizetési feltételek:

Negyedévre (april—juni) . . . 1 frt 50 kr.
Félévre . . . . . 3 „ —

Az előfizetések postautalvánnyal legcélszerűbben eszközölhetők és Buda-Pestre (egyetem-utca 4. sz.) a Franklin-társulat magyar irodalmi intézet hirlap-kiadóhivatalába (ezelőtt Heckenast G.) intézendők.

A „Kis Vasárnapi Ujság”

kiadó-hivatala.

A fehér ember.

Elbeszélés.

Irta Tóth József.

(Vége.)

Ekkor már a honvédek közül egy sem élt. Ott feküdtek egymás mellett, vérben ázva, a lépcsők alján. De az ellenségéből is csak három küzdött még, tántorogva, több nehéz sebből vérezve . . . s ezek sem sokáig küzdöttek. A felbőszült házilakók — midőn látták, hogy a menekülni akart honvédeket, kik két éven át küzdöttek a hazáért fagyot, éhséget, fáradalmat s nyomort szenvedve, egytől-egyig legyilkolták — a miatt, hogy honvédeinket élettelenül látták ott feküdni, minden oldalról megtámadták a három katonát, és — oh, — rövid küzdelem után agyonverték.

. . . . Mennyi öldöklés az én bünömért!

Ekkor bezárták a kaput. „Ide nem szabad bejönni senkinek, míg a halottakat el nem takarítják.”

Azért zárták be. Iszonyu boszú érné az egész házat, ha meg tudná a katonai parancsnokság — idő előtt — a történeteket! Gyorsan összeszedték a véres holttesteket s lehordták a pinczébe. . . .

Csak Ákos hulláját hagyták meg ne-

kem — hogy sirathassam tépett szívvel, fuldokolva.

Sokáig sirtam egyetlen fiam holtteste fölött.

Ugy emeltek fel a földről.

— Ne sirjon uram! — mondá egyik jószívü házlakóm. — Leányai az ön nevét kiáltozzák odafenn. Menjen fel — vegyen bucsút tőlük, mert önnek még az éjjel menekülnie kell, mielőtt az éj története felfedeztetik. Én azalatt, míg ön leányaitól bucsút vesz, koporsóról gondoskodom s előrendelem kocsiját. Siessen — önnek leányai vannak, kikért élnie kell. Míg elfeledik a történetet, el kell rejtőznie, miután a parancsnokság önt teszi felelőssé a katonák legyilkoltatásáért.

Forrón megköszöntem a jó ember figyelemzetését s csak arra kértem: intézkedjék, hogy fiam koporsóját is magammal vihessem, s én temethessem el . . . .

Aztán bucsút vettem családomtól, testvérhugom gondjaira bizva azt — egy óra mulva pedig utban voltam a hegyek felé. Az első kocsin én ültem — a másodikon fiam koporsóját hozták . . . .

Most is itt pihen, a sziklaszobában. A drága holttest most már csak hamu . . . Én temettem el. Magam voltam fiam sirásója . . . én imádkoztam és mondtam el fölötte a halotti éneket . . .

„. . . ,Jer, nézzük meg őt . . . .“

A fehér ember a fekete szoba jobb szeglete felé vezette a fiút, hol felemelte a szönyeget . . .

„Itt van . . . itt pihen . . . a kinek olyan szép szöke hajfürtei voltak . . . mint neked, gyermekem!“ — zokogá a remete, megnyomva egy rugót, mely tett után perczenve pattant ki és nyílt fel a sziklafalban egy sötét üreg ajtaja . . .

— Ez az ő sirboltja! Tekints be!

Orbán egy érczkoporsót pillantott meg . . . .

A remete térdre hullott a fali sirbolt előtt, melyben fia koporsója feküdt.

„Minden itt van — ebben a koporsóban! mondá megindító, mély fájdalommal. — És őt én öltem meg, midőn boszút akartam állani ellenségemen. — Oh ez iszonyú büntetés reám nézve!“

Orbán meghatottan állt ott, szemeiben könnyek, a részvét könnyei ragyogtak.

„Ne légy boszúálló, ezt mondja a szentírás is. A boszúállás fegyvere Isten kezében van, s vakmerő az, ki azt ki akarja venni Isten kezéből. Te sirsz, gyermekem? . . . Lásd, lásd, a te szived tud sajnálkozni fölöttem, ki oly nagyot vétkeztem, s ezért oly sokat szenvedtem . . . pedig még az nem minden, a mit elmondtam neked. . . Még azután nagyon sok csapás, szenvedés ért . . . Azért, mert buszút álltam!“

A fehér ember megragadta ifju vendége kezét.

— Te jó vagy! Áldjon meg az Isten!

E szók után becsukta a fali sirbolt ajtaját.

— Itt rejtőzöm azon borzasztó éjszaka óta, e hegyi barlangban, melynek bejárását senki sem ismeri. Az osztrák katonai parancsnokság sokáig keresett, mert azt hitte, hogy szántsándékosan vezettem halálba a lakásomra küldött katonaságot, azon ürügy alatt, hogy az ott elrejtezett menekülőket elfogassam. De nem találtak meg.

A sziklabarlang olyan jól tud hallgatni! Különben sem tértem volna vissza az emberek közé, hol szégyent, megvetést kellett volna éreznem. Elhatároztam, hogy halálomig itt maradok. Már nem sokáig késik — érzem. Hogy lerőjjam bűnöm egyrészét, folytonosan dolgozom, és imádkozom. Ezek tarták fenn eddig is szomorú életemet. Tanulmányozom a nagyszerű természet titkos törvényeit, s azokat lejegyezgetem már régóta. De az engem ért csapásokat meg kell ismerned . . . Az ég haragja még azután is ellenem támadt. 1851-ben két leányom lett az epemirigy áldozata: Margit és Lilla, s még fel sem száradtak az érettek hullatott könyek, s be sem gyógyult szívemnek új sebe, midőn újra négy leányom halt meg a dühöngő kolerában . . . . Oh, ez borzasztó büntetés volt! . . .

Már nincs senkim, csak egy leányom: Izabella, ki minden héten ellátogat szerencsétlen, ősz atyjához . . .

Kocsiját gyakran láthatjátok a hegy lábánál, míg Izabella barlangomban van . . .

— Most már értem! — mondá Orbán. — János azt mondta, hogy az a nő, kinek kocsija, a hegy lábánál, a mi vadász-lakunk

közeliében váraozik néha-néha, — az a tündéresszony.

— Leányom, egyetlen élő gyermekem jár ki azon hozzám, áldja meg az Isten... de nem sokáig járogat ő már hozzám. Érzem, hogy az ég nemsokára könyörül szenvedéseimen... Most már tudod életem szomorú történetét, gyermekem, tudod, mily nagy, vészterhes szenvedés miatt lakom e szikla-barlangban, s jól esik, hogy van szivedben számomra könyörület, részvét... Köszönöm, gyermekem, köszönöm!

E perczen kívül a barlang bejárat előtt nagy zaj hallatszott.....

— De mi zaj van ott kívül? — kiáltá a fehér ember. — Talán a babonás emberek keresnek téged! Jer, nézzük meg!

B e f e j e z é s .

Az olvasók bizonyára emlékeznek még rá, hogy midőn Orbán társa, Dárdai Feri, véres arcczal a vadászlakhoz futott, hol a szakácsok az ebédet főzték a vadászok számára, s azt mondta ijedten lihegve, hogy Orbánt a fehér ember meg akarja ölni: János hajdu gyorsan összekiabálta a közellevő embereket, s botokat, fejszékét ragadva a hegyek közé futottak, hogy Orbánt megmentsék.

De nem tudta senki, hogy hol van a fehér ember barlangja, s hogy hol keressék azt, kit megakartak menteni. Sokáig barangoltak a hegyi erdő sziklái s bokrai között, hangosan kiáltozva Orbán nevét, s fenyegetve a fehér embert, hogy „ha élete kedves, s azt nem akarja, hogy csufos és rettenetes halállal muljék ki az élők sorából, hát a kis Orbánt meg ne rontsa“.

— Ugy ám czimbora! — mondá egyik ember a vitézkedő János hajdunak, kinek most még hegyesebbre volt kifenne a bajusza, mint máskor, — de hátha majd miniket is megront az a boszorkányos ember, és aztán mindnyájan itt veszünk — egy szálíg?

— Itt veszünk? Ne féljen kend czimbora! — biztatta János hajdu, minden áron meg akarván mutatni, hogy ő bátorszívű ember. — Majd megmutatom én, hogy mi kell ő kigyelmének....

— Már mint a fehér embernek? — kér-

dezte egy jámborképű pór, kinek kezében akkora dorong volt, hogy alig bírta.

— Már mint igenis annak, — felelte János. — Nem félek én tőle. Csak a kezem közé kerüljön, tudom Istenem megemlegeti!

— Ugy ám, de hát az a sok mérges kigyó?!...

János hajdu egy kicsit megijedt. De a viláért sem mutatta.

— Agyonverjük a kigyókat mind, — mondá, fejszékét nagy hősiességgel emelve a levegőben, — meg a boszorkányos fehér embert is, mert a ki boszorkány, az nem ember. A boszorkányt szabad agyonverni.

— De a boszorkánynyal nem birunk ám, — veté ellen ismét az előbb szóló nagydorongos ember, — szemfényvesztő az valamennyi, s úgy elsülyeszti alattunk a hegyet, hogy no! Az ám! Egy armádia katonaság is kevés volna ide, azt mondom.... Hanem azért ne gondolják ám kigyelmetek, hogy én félek, mert én nem ijedek meg a magam árnyékától. Majd a szeme közé nézek én annak az ördögös, nagyszakállu fehér embernek. Én megyek lefelől.

— Hohó! Azt meg nem engedem, — szólt János hajdu. — Én rontok be legelőszőr barlangjába, ha millió mérges kigyó őrzi is a bejáratát ..

Alig mondá ki e szavakat a vén hajdu, midőn lábaival véletlenül szétrugta a fehér ember barlangjába vezető bejárat borókabokrait, mely mögött a barlang földalatti folyosója sötétlett...

János hajdu képe úgy elsárgult az ijedségtől, mint egy napraforgó, s hirtelen elugrott a bejáratról....

— Hohó! itt van a barlang nyílása! — kiálták a dorongos emberek. — Ne ugorjék el onnan kigyelmed, hanem menjen elől, s vezessen bennünket, miután azt mondta, hogy kigyelmed megy elől... Vigyázzunk emberek!... Itt lakik a kisértet!

János hajdu makogva húzódott hátra. Most már nem vitézkedett. Mikor tette került a dolog — a magyar közmondás szerint — lábába szállt a bátorság.

Jól is kinevették érte, hogy úgy megijedt. János hajdu restelte a dolgot, s nagymergesen rákiáltott a másik hireskedő

czimborára, ki azt mondta, hogy így, meg amugy szeme közé néz az ördögös fehér embernek, kinek barlangjába ő is elől akart benyomulni:

— No hát, ha olyan nagy kedve van kigyelmednek nevetni, hát csak tessék befelé masirozni. Majd meglátom nevet-e akkor?

A czimbora szabadkozott, hogy ő bizony nem evett bolondgombát, hogy — leharaptassa az orrát. Hanem „másodiknak“ majd bemegy ő, fogadja emberségére. De senki sem találkozott a „bátor“ férfiak között, ki ráhatározta volna magát, hogy elől menjen.

— Nagyon sötét van a barlangban.....

— Ha képen ütnének, se látnók meg. Csak megéreznök.

— Ugy van biz az. De meg ki tudja ott a járást?

— Olyan kacskaringós sötétségben.

— Csak legalább egyszerre mehetnének be mindnyájan.

A mint így tanakodnak Orbán nagydorongos, fejszés „mentő“, egyszerre csak kilép ám — az emberek nagy rémületére — a fehér ember barlangjából, kézen fogva Orbánt....

Alig hogy meglátták ezt, mindenki azt kereste: merre közelebb az ut?

„Utczu neki, vesd el magad!“

Ugy elszaladt valamennyi (János hajdu legelő), mintha ostorral kergették volna őket.

Hogy annál gyorsabban tudjanak szaladni, még a fejszéiket, s dorongjaikat is eldobálták...

Orbán erre a furesa vitézi szaladásra elkezdett torkaszakadtából nevetni, s kiabálni, hogy álljanak meg, ne fussanak, hisz' láthatják, hogy ő neki semmi baja, hogy a nagyszakállu fehér ember nem kísértet, — de biz a hős szaladó férfiak csak annyiba vették az egész kiabálást, hogy még sebesebben futottak lefelé.... A fehér ember pedig szánakozólag mondá: milyen szomorú dolog az, hogy még most is találkoznak oly sötételemjű, babonás emberek, kik hisznek a kísértetek létezésében.

Azután a hegy-lejtőig vezetve Orbánt (honnan egészen a vadászlakig lehetett el látni), visszatért a remete, a szerencsétlen fehér ember, barlangjába, hol letérdelve a feszület előtt, buzgón imádkozott.....

A ki már szaladt valamely hegyről lefelé, hol több kiálló szikladarab, tüskés bokor, és sikamlós ut akadt elébe, az képzelheti, mily nagyon kifáradhattak a vitéz emberek a szaladásban. Egyik a másik után potyogott el a meredek ut bokrai és sziklaköveiben megbotolva, s nagy bukfenczet vetve gurult lefelé. És bizony, bizony János hajdu is betörte az orrát, mely alatt az a zsákvarrótü hegyességü bajusz ékeskedett-...

No de, utközben, egyéb baj nem történt.

Mikor megérkeztek a vadászlakhoz a fáradságtól elfulladva, olyan szép sorjában zuhantak el a kövér fűvön, mint valami krumplis zsákok.....

Hanem egyszer felugrik ám János hajdu, egy békétlen, ijedt és haragos kiáltással:

— Tyhü!....Hát az ebéd?...

A biz egészen korommá égett. Senki sem maradt mellette, — mindenki elment megmenteni Orbánt a fehér embertől. Látuk, mily vitézileg mentették meg.

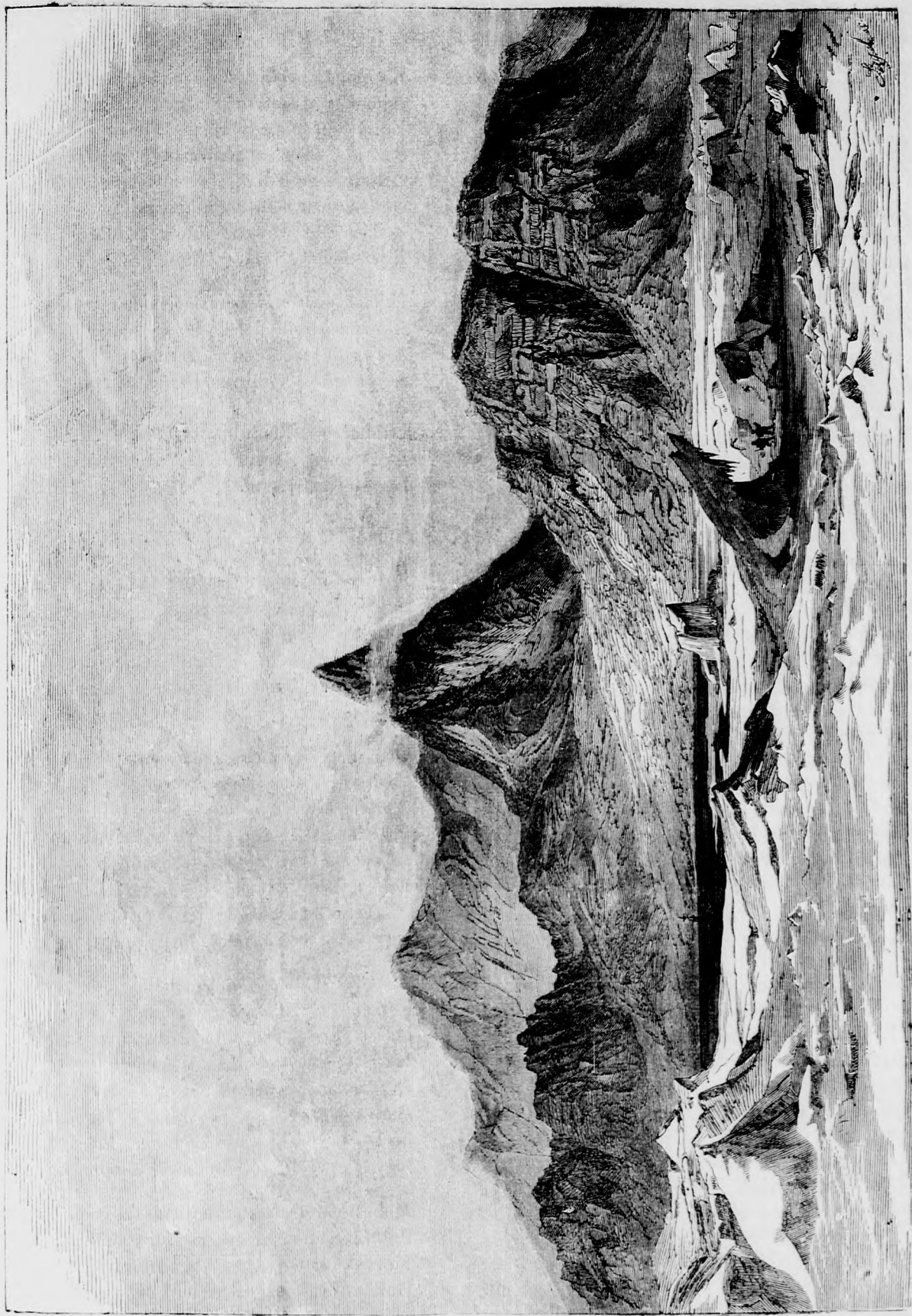
— No ennek megadtuk! — mormogott János hajdu nagymérgesen, a mint a bográcok füstölgő korommá égett tartalmát nagy fejcsóválással nézegette. — Majd lesz most „hadd el hadd!“ Pedig dél már elmúlt, az urak meg — nagyon megéhezve a hosszú vadászatban — nemsokára visszatérnek, és nem lesz mit enni, mert nincs itt semmi, a miből uj ebédet főzhetnének.

— Kigyelmed az oka mindennek — mondák a többiek Jánoshoz — minek ültetett fel bennünket, s mért mondta, hogy menjünk el mindnyájan. Ugy ám. Mi nem vagyunk oka a dolog illetén állásának.

— Ugyan ugy-e?! — mérgelődött az öreg János. — Kigyelmedek szeretnék rámtukmálni a maguk hibáját. Csak azért is kigyelmedek az okai mindennek. Ugy ám, hiába mozgatja Csukás uram a bajuszát. Aztán csak nem hagyhattuk Orbán urfit a veszedelemben. Segítségére kellett menni.

— De azért kigyelmed szaladt legelő, — válaszolá Csukás uram, csak azért is mozgatva bajuszát.

— Csukás uram meg én nálam is jobban szaladt, — veté ellen János.

A SZARVÖBBÖL.

A felharsanó kürtszavak a vadászok visszaérkezését jelenték. Valóban néhány perc múlva látni lehetett a vadásznépet, a mint a hegyről jött lefelé.

— Jézus, segíts ki a bajból — szörnyüködtek a vitéz szakácsok. — Még majd minket esznek meg.

Nem hiába féltek. Mikor az ember nagyon megéhezik és azt hiszi, hogy jó ebéddel várják, nagyon haragos, roszkedvű szokott lenni, midőn azt mondják neki, hogy egy harapásnyi ebéd sincs, mert koromháégett. Aporffy ur — mint gazda — különösen haragudott, s szégyelte a dolgot vendégei előtt, kik büntetésül arra ítélték Jánost, a főszakácsot, hogy tőből le kell vágni azt a hegyes bajuszát, hogy ha nem ebédelhetnek, hát legalább — ebéd helyett — nevetessenek. Persze, hogy csak tréfa volt, de az öreg János annyira szívére vette hibájának tudatát, hogy félrement és egy fanyeső ollóval levágta bajuszát. Ugyment vissza, megfosztva legfőbb diszétől, a vadászok közé, kik nagy hahotával fogadták. E cselekedete egy kicsit elfelejtette a vadászok éhségét, Aporffy ur pedig gondoskodott arról, hogy pár óra múlva annál gazdagabban megvendégelje a társaságot kastélyában, hol másnap reggelig igen jól mulattak.

János hajdu pedig megfogadta, hogy nem hisz többé semmiféle kísértetben, és mindennap azt nézegeti, szomorú arccal: vajjon nő-e már a bajusza, mely nélkül ijeszttöbben néz ki, mint egy garabonczás diák?

* * *

A fehér ember jól sejté, hogy nem sokáig tart már szenvedése.

Két hét múlva azután, hogy Orbán nála volt, örökre lehunyta szemeit, s a hosszú kínterhes élet szenvedései után megnyugodott a szerencsétlen. Odatemették fia mellé a sziklafal sirboltjába, s nagybecsű irományai, gépei Aporffy Ádám ur kastélyába szállították, ki azokat — a fehér ember kívánsága szerint — derék, tudós férfiaknak ajándékozta el.

B u s o n g á s.

Kezemben a lant, s szívemben a dal,
Ajkam s a lant még néma, hallgatag,
Érzelmimnek egy rohamja még —
S a húr zeng, ajkamon lágy dal fakad.
...Foly már a dal... a méla hangokon
Oly édesen esik merengenem...

— De mily varázslat? lelkem elborul...
Egy szent erő másról készit zengenem.

Hajnal pirul túl bérczi ormokon,
A kis pacsirta dallva légbe száll,
Az epedő szellőcske ott sohajt
A csörge ér virányos partinál . . . .
A természet bűbája megható!
Dalolni erről lantomat veszem:
— De mily varázslat? lelkem elborul...
Egy szent erő másról készit zengenem.

Csillagsugáros éj fedezte be
A róna-tájt; a róna sík terén
Furulyaszó sír-rí, testvére tán,
A kit sirat szegény juhászlegény...
A fájó dallam bűja bennem is
Viszhangra kél... fölzendül énekem.
— De mily varázslat? lelkem elborul...
Egy szent erő másról készit zengenem..

Ott ül az ormon a vén csonka vár,
Szomoruan néz a jelenre le.
A régi kor fényes időiben
Hajh! másképp folyt e várnak élete...
A komor rom hajdan szép napjait
Egy dalban újra kell teremtenem.
— De mily varázslat? lelkem elborul...
Egy szent erő másról készit zengenem.

A temetők kopár sirhantjain
Lelkem bűban epedve andalog,
Hol a dicsők porrá enyésznek el
És jeltelen horpadnak a sírok;
Dalt zengek a dicső porok felett,
Emlékök hogy csak egy dal is legyen!
— De mily varázslat? lelkem elborul...
Egy szent erő másról készit zengenem.

Mellettem ül szép tünde kis hugom,
Beszéde, mint az est szellője, halk;
Tanúnk az ég, hogy szomorúk vagyunk —
Holt anyánknak szentelünk egy sohajt...

Mióta égbe ment, borús szívem.
Szól róla lantom bús-édesdeden.
— De mily varázslat? lelke elborul...
Egy szent erő másról kész zengenem.

S félben van annyi dal, mint annyi rom,
Pusztulva, veszve, oh! de egy panaszt
Sem ejtenék a félben elvesző,
Elpusztuló szép dalromok miatt;
Vesznének! csak ne vérzené szívem
Az a kínzó tudat, bús gyötirelem,
Hogy arról sem dalolhatok, miről
Egy szent erő folyvást kész zengenem.

Hlavathy Ödön.

A z á r v a.

Sirdogálva jár-kegel egy kis árva.
Minden házból ki van szegény zárva;
Nincsen neki senki pártfogója,
A ki védje, oltalmazza, óvja.

Diderg, fázik a hideg utszéken,
Imádkozik az Istenhez szépen;
S elvégezve, nagybúsán sohajtja,
Hogy nincs neki sem apja, sem anyja.

Megroggyanva fáradt térdecskéje,
Piacnőre hajlik fejecskeje...
— Oh, könyörgök, mindenható Isten,
Irgalmadból szánj meg s végy el innen!

E fohász volt az utolsó szava;
Csak még egyet mosolygott ajaka,
S pillájára mély, nehéz álom ült: —
Lelke égbe, az Istenhez repült.

Meghallgatta kérését az Isten,
Most jó helyen van, a fényes mennyben,
Ott szüleit mindig megláthatja,
Hogy most árva, senki sem mondhatja.

Horváth Ádám.

A z i d ő e m b e r k e.

— Rege. —

Decemberben volt, s odakün erősen viharzott. Az eső csapdosta az ablaktáblákat, melyek egyes szélrohamoktól reszkettek. Közbe-közbe nagy hópelyhek hullottak, hogy egy pillanatra fehérre fessék a háztetőket, míg az utcán csak a vizet

szaporították, melyből egész tócsák kezdtek képződni.

A kis Ferike az ablak-aljon térdelt, nézte az időt, s mellé türelmetlenül dobolt az ablaküvegen.

— Mennyire ki nem állhatom ezt a csunya időt! — kiáltott föl végre, s öklével az ablak deszkájára ütött, úgy hogy anyja és a néni az asztalnál ijedten tekintének fel.

— Ej, ej, Fercsi, — mondá anyja, — minő illetlenül viseled magadat. Hiszen esőnek is kell lenni, s az idő miatt soha sem szabad panaszkodnunk.

— Miért nem? — kérdezé Feri, hevesen megfordulva; — talán te mindig meg vagy vele elégedve? Hát te nem panaszkodol-e gyakran miatta?

— Én csak idegeim miatt panaszodom, — felelé anyja, — melyekre a nedves idő annyira hat. Hanem minden időjárás az Istentől jő, s a gyermeknek mindennel meg kell elégednie.

— Védelmeznem kell őt, — szólt közbe Róza néni, a ki éppen bevégzé a himzés-minta szemeinek kiszámítását. — Csak ismerd el, édes Henriette, hogy mi mindnyájan alá vagyunk vetve az idő erkölcsi befolyásának. Melyikünk nem vidámabb, nem reményteltebb, ha a nap nyájasan süt, mint ha sűrű köd uralkodik vagy sötét felhők állnak az égen? — Ah, ez csak gyengeségünket bizonyítja, hanem nagyon is igaz: mi valamennyien jobban meg tudjuk találni a jó Istent a kék, mint a szürké égben.

Ferike persze nem igen értette, mit gondolt ez alatt a néni; hanem sejté, hogy őt védelmezte, és fejével bólintott.

— Végre mégis csak meg fog szünni, — mondá, és az időmutatóra nézett. Ez egy kis házikó volt, a minőt bizonyára már ti is láttatok, a melyből csunya időben egy piczi emberke, szép időben pedig egy piczi aszszony szokott kilépni. Most még nem lehetett kitalálni, melyikök fogja a házikót elhagyni, mert a házaspár mindegyike éppen az ajtóban állt.

A mama és a néni eközben eltávoztak, hogy házi dolgaik után nézzenek. A kis Feri pedig egyre szidta az időt, s a mellett sokszor tekintgetett az időmutatóra, lesván,

ha vajjon az nem jelzi-e az időnek jobbrafordulását.

— Pfuj, te csunya idő, utálatos idő; — mondá, — nem szégyenled magadat? no hiszen szép habarék: hó, dara, eső és szél összevissza! Bizony verést kellene az időnek kapni!

Hanem egyszerre — ah, mennyire megijedt! előtte állt az ablak külső párkányán egy kicsiny, szürke emberke, nem magasabb mint egy boros palaczk; bő köpeny volt rajta, s ez egészen havas volt. Fején széles karimájú kalap ült, melyről a víz csak úgy

tüsszentett, bizonyára nagyon áthütötte magát), és én megmosom a fejedet, még pedig hó- és dara-vizben, hogy örökre megemelegeted! Most jer velem! Lásd, mire jó ez az idő, és hogy ez szép is lehet annak, a ki szereti.

E szavak után a kis emberke kétfelé hajtá szürke köpenyét, mint két denevrszárnyat, s ezek nagyobbra és nagyobbra nőttek. Aztán parancsolá a remegő Ferinek, hogy üljön fel; ez nagy lelki szorongatást állt ki, midőn vele a légi utazásra indult. Huh, minő hidegen füttyölt a szél!

Mátyás király Szabácsnál.

csorgott. Előkelő hanyagsággal viszonzá a piczi emberkének üdvözlését, a ki az időmutató házikó ajtajában hódolatteljesen tisztelgett előtte pálczájával. Aztán haragosan nézett be, rákiáltván Ferire;

— Te kotnyeles! — és tüsszentett egyet; — te tudákos — és megint tüsszentett; egyszerre mint egy erős szélrohamra az egyik ablakszárny feltárult, — galléron fogta a megrémült Fercsit és fenyegető hangon mondá:

— Csak még egyszer szidj (s már ismét

Egy hársfa előtt megállapodott a szürke emberke; szárnyai megint köpönyeggé lapultak össze.

— No, ficzkó, nézz ide, — mondá Ferihez, mialatt elővett egy kukucs-üveget, melyet a hársfa törzséhez illesztett, — most hajolj föléje, és mondd meg, mit látsz?

— Azt látom, — mondá Feri, és félelmében még semmit sem látott; hanem lassankint világosabb lett szemei előtt — én — azt hiszem, egy fa belsejét látom.

— Nos, minő az? — kérdé az emberke.

— Ej, bizony szép, — felelé Feresi, a kinek kezdett tetszeni a látvány, úgy hogy szinte megfélekedezett a kis szürkéről, a ki mögötte állt. — Soha ilyet! — kiáltott fel, — mennyi sok mindenféle ut és ösvény van a fában! hanem ezek mind üresek, — csak lenn a fa szívében — oh! minő kedves ez! ott ül egy kicsike, gyengéd leány és alszik. Mit tart oly erősen kezével? úgy vélem, az egy szökőkut. De mit jelenthet mindez?

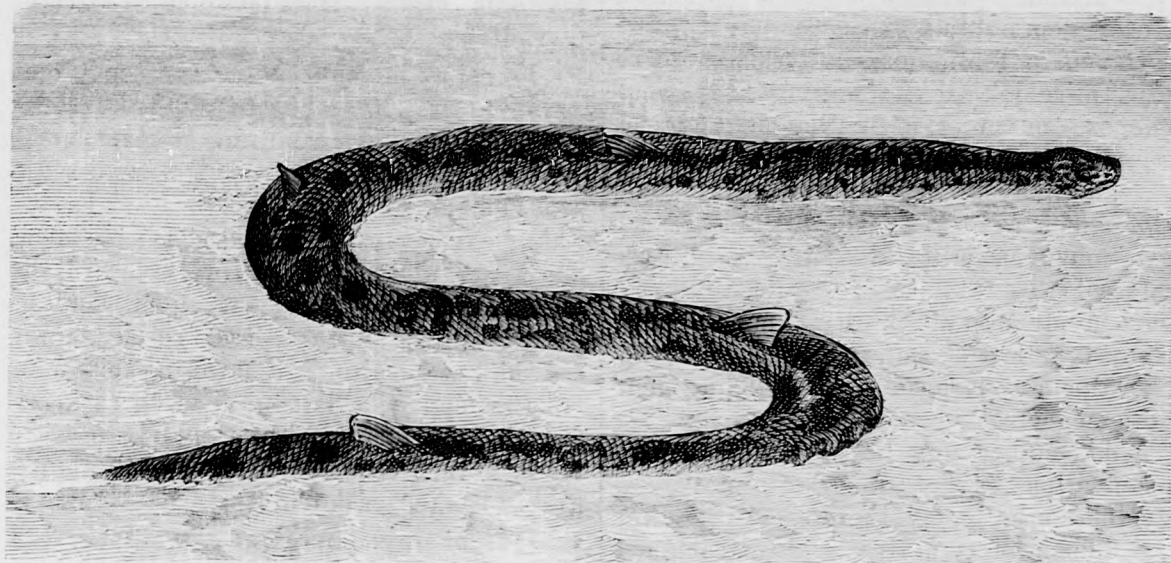
— Én megmondom neked, — felelé az emberke. — A kis nympha az a kicsike, gyengéd leány, a fának lelke; ő most téli álmát aluszsza. Ha a meleg tavaszi nap fölébreszti, kezét leveszi a szökőkutról, s ez

csakugyan fölébrednek a fa-nympháknak, — és hogy az egy perczel se történjék hamarabb, az az én gondom.

Ezt mondva, a kis emberke, a ki sokkal nyájasabb lett, Feresit megint hátára emelte, és újra repült vele a levegőben.

Az időemberke egy hóval borított mezőn ereszkedett le. Még mindig hideg volt, s fris hó hullott a már fehér földre.

— Bizony te nem vagy nagyon könnyű, — mondá a szürke emberke, mialatt nagy lélekzetet véve, Feresit a köpenyről lecsuszni engedé. — Most egy másik kukucsüvegen nézz keresztül, — folytató, s megtörlé a köszörült kristályt, melyet most szoroson a hóra nyomott.

A tengeri kigyó.

sugarát mindenfelé elárasztja mindazon erekbe, melyeket te utaknak és ösvényeknek tartasz. Azután a fa zöldülni és virágozni kezd s ezer meg ezer teremtményt táplálni, melyek szintén örvendenek az életnek. De ha a nymphákat a korai napsugarak felzavarják álmából, akkor meg kell halnia, és a fának is vele együtt. Ezért szükséges, hogy nyugalmáról gondoskodjam s egyszersmind a törzs gyökereit esővel itassam, ha a szép idő tündéréi nagyon is hetvenkednek. Érted-e most? Lásd tehát, ezért küld engem a jó Isten. Talán hallottad is már a földmivesektől: „Sebestyén Fábián — a fa nedve ébred ám.“ És valóban úgy is van: éppen azon a napon (január 20-án)

Aztán leteríté köpenyét, s Feresinek erre kellett térdelnie, hogy a földréteg belsőjébe pillanthasson.

— Nos hát mondd el megint, mit látsz? — szólt a kis ember.

— Sok havat látok, — felelé Feri, — és még több havat; ah, van egy rőfnyi is! Alatta a föld lágy és nyirkos, s ebben buzaszemek nyugosznak.

— Tovább, tovább, — mondá az időemberke

— Minden gabnaszemben, — folytató Feresi, — picziny, élő csirát látok, s úgy rémlik, mintha halk suttogást is hallanék alulról.

— Tartsd csak füledet az üvegre, —

szakitá félbe a lég szelleme, — s majd meghallod azokat csevegni.

Ferike úgy tett, a mint mondá, és valóban hallá a kis csirák beszélgetését: „Szerencsénk, — mondá egyik, — hogy még véd minket a meleg hótakaró, s hogy ezt a meleg napsugarak még nem olvasztják el.“

— „Úgy van, — felelé egy másik, — nagyon is csalárdok ezek a sugarak. Ha fagy jön közbe, ők is meghidegülnek, s minket egyszerre megfagyni engednek.“

— Nos, hallottad? — kiáltá az időemberke.

Ferike csak fejével intett, mert még tovább hallgatózott. Hanem a csirák most már hallgattak.

— Látod, — mondá a szürke emberke, — ezek nem szidják az esőt és havat, mint te. Hanem a földműves sem teszi azt, mert tudja, mire jók azok, s hogy gabnája nem nőne, és sem ember, sem állat nem nyerne táplálékot, ha mindig nap sütne. Az ilyen idő csak a henye, feleziczomázott sétálóknak való, hanem az ő kedvökért nem lesz az úgy. Soha sem hallottál szárazságról, rosz aratásról? Te talán nem is hitted el azt? Mivel mindennap jóllaktál, elfeledted, hogy ezreknek kellett éhezni, s hogy végre terád is kerülne a sor, ha én megfeledkezném kötelességemről.

A kis ember úgy beszélt, mintha szószéken állna, és Feresi egész komolyan s figyelmesen hallgatta. Ez tetszeni látszék a a szónoknak, mert most nagyon barátságos arcot öltött. Ekkor mindjárt a nap is kibukkant újra.

— Lásd, — mondá Ferihez, — nektek, gyermekeknek, semmi okotok sincs engem szidni. Ha esik papirhajókat usztathatok a tócsákon; a szél fölemeli sárkányaitokat és felforgatja szélmalmaidokat; hólabdákkal szintén jól lehet játszani; hát mi kell egyéb? — És ő maga is hólabdákat kezdett gyurni, s azokat feldobta oly magasra, oly magasra, hogy Feresi nem is látta leesni.

— Ez bizony pompás, — mondá a gyermek, és lehajolt a hóra, hogy ő is utánozza; hanem midőn megint föltekintett, — a kis emberke eltűnt.

Feresi egykissé elszomorodott; az új játszótárs már éppen tetszeni kezdett neki.

— Így is jó, — mondá végre, — most már magam is tudom. — S míg a városba ért, egyre gyurta és dobálta a hólabdákat.

— No? — mondá Róza néni, midőn hazaért, — te ebben a locspocs időben odakünn mászkálsz?

— Odakünn a szabadban egészen szép, — felelé Feresi; — csak próbáld meg egyszer magad is, néni. S az időt többé soha sem szidom, mig csak élek.

— Nézze meg az ember ezt az állhatatlan gyermeket, — mondá a néni, és mosolyogva nézett utána; — várj csak, más-szor nem foglak védelmezni.

— Nem is kell, ha nem lesz igazam, — kiáltá Feresi. — Hanem azért jó barátok maradtak.

Feresi az időemberkét ezután még csak egyszer látta. Nyár közepén volt, közvetlenül egy nagy záporosó után. Még hullottak egyes kövér esőcseppek, és a házból senki sem mert még kimenni a kertbe, csak Ferike. Ekkor egyszerre megpillantá a kis emberkét a fák alatt menni; alig ismert rá, oly ékes külseje volt. Most már nem viselte a csunya szürke köpenyt, hanem csak könnyű eső-rokk volt rajta, s a mint a kerten keresztül lépdelt, valamennyi virág és fűszál tiszteletteljesen állt fel előtte, a fekete csigabigák utánna csusztak, és a fecskék alatt a földön röpködtek körülötte.

Oh! bizony ő nagyon előkelő ur, — a kis időemberke!

Feresi ezt persze nem tudta.

Hanem néha-néha nagy udvart tart az égen, s ezt még a földi emberek is észreveszik. Ilyenkor aztán mondani szokták: „Esőt kapunk, mert a holdnak udvara van.“

Az áruló bűnhődése.

— Népmonda után. —

Drégely előtt ütötte fel
A vad ozmán sátorát,
Számuk annyi, mint a mennyi
Szál fát látsz az erdőn át;
Egytől-egyig jó vitézek,
Szilárdak mint a szikla,
Azért jött most vélők Ali,
Hogy Szondyt megingassa.

Kevés vitéz van a várban,
De mindannyi egy-egy hős,
Kebelükben hű szív dobog,
Akaratuk szent, erős.
Vagy meghalnak utolsóig
A hazáért dicsően,
De gyáván és hitetlenül
Nem hódol egyikök sem.

Kivül tenger zúdul most föl
A kis Drégely-vár ellen,
Hemzseg alul a sok török
S készül víni keményen.
Ali büszkén ül a lován
S osztoga ja parancsit.
„Csak előre janicsárok,
Győzelem vár reánk itt.“

„Mevíjzuk mi ezt a várat,
Esküszöm nagy Alláhra,
Nem távozunk, míg a félhold
Nem lesz tűzve ormára.“
De mielőtt megkezdének
A mennyrázó ostromot,
Török követ hős Szondynak
Ilyen szavakat mondott:

„Azt üzeni néked uram,
A hatalmas Ali bég,
Add fel szépen ezt a várat
És köztünk szent lesz a bék,
De ha daczolsz, megjárhatod,
Galádul fogsz veszni el,
Várad porrá zuzzuk és nem
Marad itten egy ép hely.“

Büszkén tekint fel hős Szondy,
Büszkén, mint a sebzett sas,
A töröknek minden szava
Sértő, mint az éles vas;
Nem — még karddal sem lehetne
Igy megsebzeni Szondyt...
A vár ura mostan ilyen
Szókra nyitja ajkait:

„Mondd meg csak azt az uradnak,
Hogy magyarral áll szemközt,
És a magyar nem hódol meg,
Nem ismer az olyan közt,
A melyen át gyalázattal
Menekülne töröktől;
Nem adjuk fel várunkat, míg
Vég-köve is le nem dől!“

Visszasiet a követ most
Megvinni azt Alinak,
Hogy kitartó hős védelme
Leszen itt a magyarnak.
Ali bősült s parancsolja,
Fogjanak most hát hozzá,
Ha nem adják, megigérte —
Legyen hát e vár porrá.

És megrendül a várkörnyék
Az ostrom bős zajától,
Dörg az ágyú, rohan a tar —
S csak úgy hull a bástyáról.
Vitéz Szondy hősiezen
Küzd s harczol a vár fokán,
Vitézebbül védi magát,
Mint az erős oroszlán.

De hiába — a nagy tenger
Elyeli nemsokára
A hősöknek kis szigetét;
Készülhetnek halálra. —
Ali bősült, a hogy látta,
Mily sok harcost veszte már,
S mily vitézül tartja magát
A megvetett gyenge vár.

Ujra rohan most a török,
S ujra visszaveretik,
Szondy dicsőn viaskodik
Az utolsó emberig.
Rom már félig a kis fészek,
Mégis büszke daczczal áll;
Ez gyalázat a törökre,
Ki még sirt majd itt talál.

Tizedelten vonul vissza
Az ostromtól a sereg,
Ilyen rútul nem gyalázta
Őt még soha senki meg,
S uj rohamot tervezgetnek
A nagy Allah nevében,
Mig hálalalt zengedeznek
A magyarok odabenn.

(Vége köv.)

Körösy László.

A Spitzberg-szigetek.

(Képpel.)

Az egész nagy tenger, mely a Spitzberg-szigetek és Novaja-Zemlja közt elterül, egész a legujabb időkig teljesen ismeretlen volt a tudományos világ előtt. Két bátor férfiúnak: Payer és Weyprecht osztrák tengerésztszteknek volt fentartva, hogy terjedelmes nyílt sark tengert fődözzenek fel ott, a hol előbb teljesen hajózatlan és a legvas-tagabb jégréteggel borított vidéket képzel-tünk, a hová behatolni nem sikerült sem az oroszoknak, sem a svédeknek, sem a német kutatóknak. Addig legfőlebb egyes czethalászok vetődtek egyszer-másszor e rideg sarki tájakra, de tudományosan leírva és átvizsgálva még nem voltak.

Weyprecht és Payer 1871. év június havában egy kis norvég vitorlás hajón

indultak el Tromsöböl, hogy a félelmes tengert fölkeressék. A két utazó bátorságának és erélyének végre, nagy fáradoalmak és veszélyek után, sikerült egészen az északi szélesség 79. fokáig előnyomulni, — s ime, Novaja-Zemljától északra teljesen jégmentes tengert fődöztek föl.

Ez alkalommal a Spitzberg-szigeteket részletes vizsgálat alá vették.

E szigeteket 1553-ban fődözte föl Willoughby nevű angol tengerész. Először azt hitték róluk, hogy Grönlandhoz tartoznak, s ezért Keleti-Grönlandnak nevezték.

A Spitzbergeket körülvevő tenger tele van czethalakkal, és a szigetek — főleg régebben — igen keresett menhelyül szolgáltak a különböző nemzetek czethalászáinak. A mint a szigetek partjain szétszórtan heverő hajóromokból következtetni lehet, nagyon sok hajó és bárka törhetett ott szét a környező sziklazátonyokon. A sok hajótörés e szigetek mellett onnan magyarázható, hogy a halászok e helyeket csak tökéletlenül ismervén, egyenesen oda igyekeztek evezni, a hol magas hegyesúcsokat vettek észre, s így aztán saját vesztökre indultak.

Ilyen veszélyes, zátonyos hely az ugynevezett Szarv-öböl csúcsa is (Hornsundtind), mely zordon környezetével együtt rajzunkon látható.

E magas csúcs a Spitzbergeket főszigetének jégmezőkkel és benyuló öblökkel csipkézett nyugati partján a barna violaszínű kopár hegyláncból hatalmas czukorsüveg gyanánt emelkedik ki, és Payer leírása szerint, messze, túl a háta mögött az Öböl-folyam jégtől egészen szabad, lanyha vize terül el, számtalan állatfajtól élénkítve, s a part melletti halványzöld lejtők oly látványt nyújtottak, mely e vidéket — főleg a kopár, fagyos Grönlanddal, ennek nyáron át folyvást derült egével, szélcsendjével, s télen iszonyu hóviharaival, óriási kiterjedésű jégmezőivel összehasonlítva úgy tünteti föl, mintha nem is északsarki föld, hanem valami mérsékelt égálg alatt fekvő, enyhe levegőjű ország volna.

Egy tábornok, Sabine, a Spitzbergeket Grönlanddal összehasonlítva, igen találóan „valóságos paradicsom“-nak nevezte, — és ebben igaza is volt, mert Grönland óriási

jégmezői oly rideggé teszik ezt az egész, több mint 20,000 négyszög mértföldnyi területű szigetet, hogy a szemnek alig van alkalma itt-ott egy-két tengődő növényzetű zöld oázon megpihenni.

Hanem azért bizony abba a „valóságos paradicsomba“ sem igen kívánczunk!

Mátyás király Szabácsnál.

(Képpel.)

Mátyás király, az igazságos, a hős, kinek dicső tettei annyi fényes lappal gazdagították történelmünket, nem egyszer adta bámulatos tanujelét vakmerőségének s hidegvérűségének. Különösen szembeötölő példája ennek Szabács ostroma.

Mohamed szultán az 1470-dik esztendőben Negroponte elfoglalása által az egész Pelloponesus fölött elnyerte az uralmat, s terveinek sikerülte új vállalatokra serkenté. Hogy birodalma határait észak felé is terjeszthesse a magyar birodalom rovására, hogy legyen ennek határán lábát mibe megvetnie: a Szávának jobb bartján Szent-Demeteren alul nagytitokban egy erösséget emeltetett, mely a folyamtól Szabács nevet nyert. Emlékezetessé lett e vár nemcsak a Mátyás ostroma, hanem a későbbi napokban a mohácsi vést megelőzőleg az által is, hogy Logody Simon és hős bajtársai önfeláldozásának színhelye volt.

Az erösségnek jó hasznát vette az ármányos török. Csapatai innen jártak ki széjjel nézni, hogy mint lehetne könnyű szerrel beszállítani a vár erős falai közé? Ur és szegény, földmives és kereskedő, gabona, marha, ló, nagyban vallotta kárát a szabácsi várnak, mert a portyázó török vitézek nem igen nézték, hogy mi kié?

Ez így nem maradhatott sokáig Mátyás király alatt.

Az 1475-dik esztendő késő őszen, Báthory Istvánnal oldalán, tizezer ember élén Szabács ellen indult a hős király. A várat ötezer válogatott janicsár védelmezte, kiknek turbánjaira a kócsagforgót maga a szultán sajátkezűleg tüzte fel, — a mi annyit jelentett, hogy azok a vitézek élve nem teszik le a fegyvert.... Nem is tették le.

A magyar sereg lelkesülten küzdött, de

a jancsárság sem tágitott, és Mátyás nem igen boldogulhatott az erős vár ellen.

Hogy harczosait kimélje, s hogy a hoszszura nyuló táborozásnak véget vessen, egy alkalommal maga a király, csupán fegyverhordozójától kísérve, egy kis csónakba szállt, s a folyóról kémlelte a vár gyengébb oldalait.

Hanem a várban észrevették és megismerték őket, s hevesen kezdtek rájuk lövöldözni. Egy otromba golyó leterítette a fegyverhordozót, hanem Mátyás azért nyugodtan maradt, tovább evezett, s fel sem vette a körülötte süvöltöző nyilakat és golyókat, mignem kémszemléjét szerencsésen bevégezte.

E jelenetet ábrázolja képünk.

Már egy hónapig tartott a sikertelen ostrom, midőn az 1476-ik esztendő egyik februári napján a dél óta küzdöket újra az est választotta el. A nagyban leolvadt, elfáradt, kimerült török őrség nyugodni tért, midőn egy, szemem szedett legényekből álló csapat, mely már hajnaltól egy fedett árokban rejtőzött, hirtelen előrontott s a várat leggyengébb oldalán támadta meg, hol még azonfelül örök sem álltak.

Röviddel ezután utánuk nyomultak társaik is a hős király vezetése alatt.

A harcz, mely a várban keletkezett, véres és elkeseredett volt, de hasztalan a törökök ereje, vitézsége, lelkesedése, dühe.

A vár még hajnalhasadta előtt Mátyás kezében volt, az őrség legnagyobb része felkonczolva, a kik pedig élve jutottak fogságba, azoknak is a „feje mind Mátyás királynál maradt vót meg“, — mond a történetíró.

Igy esett meg Szabács ostroma.

—t—

A tengeri kigyó.

(Képpel.)

A „hajósok réme“ a borzasztó tengeri kigyó, lehet mondani minden esztendőben szokta ijesztgetni a tengeren járókat. Hány-szor száműzték már a mesék birodalmába, és kevés idő multával ismét visszatért, s minden áron el akarja hitetni a kétkedő

világgal, hogy de bizony csak létezik ő mégis.

És ha jól utána gondolunk a dolognak, úgy fogjuk találni, hogy a tengeri kigyó létezése nem is éppen oly nagy lehetetlenség, mint ezt némely tudósok annyira biztosnak látszó hangon hirdetik. Utoljára is abból, hogy mi valamit saját szemünkkel nem láttunk, még teljességgel nem következik, hogy az a valami ne létezhessék. Ki merné ma már kétségbevonni az ősvilági állatok: a plesiosaurusok, iguanodonok, mammuthok, barlangi medvék sat. egykori létezését? — pedig ezek az állatok is voltak oly különösek és rendkívüliek, mint a nagy tengeri kigyó lenne.

Különben ez a kérdés is olyan, mint a természettudományoknak többi még megfejtetlen talányai. Ha hiszszük, az is baj, éa nem hiszszük, az is baj, mert nem tudhatjuk: mikor van igazunk.

Itt van például egy rajz és egy közlemény, melyet egyik legelső londoni képes lapból, a „Graphic“-ből vettünk át. A közlemény így hangzik:

E titokszerű állatot (a nagy tengeri kigyót) illetőleg, melynek létezését a tengerészek a legrégebb kor óta határozottan állítják, mit azonban a szárazföld lakói éppen oly makacsul kétségbevonnak, Walthen urtól, az ismeretes liverpooli hajótulajdonostól és kereskedőtől a következő tudósítást kaptuk:

„Hassel kapitány jelentése a „Szent Olaf“ bárkától, Newporttól Galvestonig, Texasban. — Két nappal Galvestonba érkezésünk előtt, május 13-dikán, körülbelül 4 óra 30 perczkor délután. Az idő csendes, a tenger nyugodt. Az északi szélesség 26° 52' és a nyugati hosszúság 91° 20' körül egy csapat czápa vonult el hajónk mellett. Öt vagy hat közülök hajónk hátsó része alá jött, de mielőtt megfogásukat megkísérthettük volna, visszatértek a többiekhez. Mintegy két perczel ezután egyik emberünk elkiáltá magát, hogy a hajó közelében valami különöst vett észre, melynek egyik végén sisak-alaku kinövés látható. Csakhamar egy másik matróz is felkiáltott, hogy a vízből egy nagy emberhez hasonló valamit látott kiemelkedni. Közelebb menvén az ismeretlen tárgyhoz,

ugy láttuk, hogy egy borzasztó nagy kigyó, melynek feje, hajóntól mintegy 200 lábnyi távolságban, a vízből kiemelkedett. Ott feküdt a víz felületén, fejét föltartva s testét kigyómódjára mozgatva. Az egészet nem láthattuk; de a mennyit láttunk belőle, körülbelül 70 láb hosszú lehetett, s mindenütt egyenlő vastagságu, kivéve feje és nyaka körül, melyek vékonyabbak, míg feje lapos volt, mint a kigyóé. Hátán négy uszószárnny látszott; teste sárgás-zöld színben ragyogott, felső részén mindenütt barna foltokkal, míg hasa egészen fehér vala. Az egész hajó-legénység teljes tíz perczig nézte, mielőtt lassan eltávozott. Átmérője körülbelül hat-lábnyi lehetett. Az egyik matróz hirtelen egy kis vázlatot vett róla, mely némi fogalmat nyújthat e borzasztó állatról. — Hassel A., a „Szent Olaf” norvég bárka parancsnoka. — A fentebiek valóságát bizonyítja: Walthew J. Fridrik.

Eddig a közlemény.

Most már ítéljék meg olvasóink, hogy szabad-e kételkednünk ezen — miként idézett forrásunk állítja — általánosan ismert urak szavaiban, mikor ők oly határozottan mondják, hogy mindezt látták?

„Persze hogy szabad!” gondolhatják sokan, kik tudják, hogy mennyit lehet adni a katonák, vadászok és tengerészek elbeszéléseire.

Végleges ítéletünket akkorra kell főtartanunk, mikor egy ilyen tengeri szörnyet valamelyik merész hajósnak sikerülniend kihalásznia, és azt kitömve valamelyik muzeumba köz-szemlére kiteszik.

Sámi Lajos.

Kis gyermek halálára.

Örömköny, mit születésed felett
Hullattak szerető környezőid;
Drága csók, mit örömtől színezett
Ajkkal szórtak reád jó szüléid, —
Bánat, szomorúság könyeivé váltak;
Kis, szerényke bölesöd koporsóvá;
S a csókok, mik kis ajkidra szálltak,
Anyai fájdalom „jaj”-szavává.

A tavasznak zöld reménybimbója,
Mit a szüle oly gyengéden ápolt;
Elhervadt, s még alig élt magzata —
Ily korán a rideg sirba szállott.

Rokonok, kik bölesöd körülállák,
S legnagyobb öröm közt távoznak,
Most szomorú tanujává lesznek
Az anya szívtépő fájdalomának.

Palmer Kálmán.

A tengervíz só-tartalmáról.

Tudjuk, hogy a tengervíz sós; ebből következtetjük, miszerint abban kősó van föloldva. Tengerparti városokban a konyhasót tengervízből nyerik, az utóbbit kissé mély gödrökbe vezetve párologtatják; a víz gőz-alakban felszáll, míg a gödör fenekére sóréteg rakodik le. Ezt konyhasóul használják.

Miért só-tartalma a tengervíz? E kérdést sokszor lehet hallani, melyre rendesen az a felelet, hogy a tengerben sórétegek vannak föloldva. Ha a sórétegek eredetét kérjük, úgy felelnek, miszerint régi kiszáradt tengerből maradtak vissza. Ily feleletekből nem fogunk kiokoskodni, mert ezek a tenger só-tartalmát kezdettől feltételezik.

A földtani tudomány (geologia) jelen állásában azt tanítja, hogy a legelső tengerek tiszta — só nélküli — vízzel bírtak; ugyane tudomány szerint az eredeti tiszta tengervíz nem talált feloldandó sóréteget.

Vizsgáljuk először: vajjon nagyobbodik, kisebbedik vagy megmarad-e a tenger só-tartalma?

A források-, patakok-, folyók- s tavaknak rendesen nincs sós izük, azért (a tengerrel ellenkezőleg) édesvízűeknek nevezik őket. Az ivóvizet a közéletben tisztának képzelik; ez azonban nem helyes. A vegyész kutatásai szerint abban is található sóra más anyagokkal együtt. Egészen tiszta víz nem jó ízű.

A források s patakok folyókba és folyamokba ömlenek, melyekkel a tengerbe rohannak. A tenger tehát mindig édesvizet kap, melyben kevés só van. Ezáltal a tenger higabb lenne és só-tartalma kevesbednék. — Ez megtörténnék, ha a tenger felületén nem párologna el nagy víztömeg. E párologás különösen az egyenlítőhöz közel eső vidékeken nagy mérvben történik. A vízgőz egyesül a körléggel (athmosphaera); a vízgőzterhes levegőt széláramok elviszik és

hidegebb vidéken mint eső vagy hó a földre hull. Eső és hó képezi a folyóvizek táplálékát.

A tenger csak tiszta vizet párolog el; a só visszamarad mint oldat, mert csak magas hőmérséknél gőzölög. Említettük, hogy a tenger vízvesztését helyre pótolja a folyók által kapott édesvíz. A tengervízben a só tehát mindinkább több lesz. Ezt csak évezredek múlva fogják észrevehetni, mert a tenger — víztömegéhez mérten — igen csekély sót kap.

A tenger sótartalmát tehát a folyók nagyobbítják. Ezen eredményre jutván, közeledünk kérdésünk megfejtéséhez. Ki kell fürkészniünk, hogy honnan kapják a folyóvizek sójukat.

A tiszta, légből lecsapódó vizet a föld szívja magába; nehézségénél fogva ez mindig beljebb hatol, különösen a szilárd kőzet repedésein és nyílásain át. Mélyebben fekvő helyeken összegyűl, míg végre alkalmas nyíláson friss forrás gyanánt kibegyog. E forrás vize már nem tiszta; földalatti útjában a hegy alkatrészeiből magával vitt valamit. Mi a sóra fektetjük a fősúlyt. A víz talán sőrétgre talált? A legtöbb esetben nemmel kell e kérdésre felelnünk, mert a sőrét a hegyekben ritkaság, és mert a sótól ment őshegységéből jövő források birnak a legtöbb só-tartalommal.

Ha az őshegységet vizsgáljuk, többkevesebb szikényt (natrium) és kis mennyiségű halványt (chlor) találunk benne. Az őshegységben tehát a só két főalkatrésze jelen van; meg kell azonban jegyezni, hogy ezek nem igen könnyen oldódnak. E két elem rendszeren más testekkel — agyag, kovany — van vegyileg összeköttetésben, mely oldhatlan összeköttetés neve földpát, miből a legtöbb őshegység áll.

A földpát tiszta vízben fel nem oldható. Mégis a víz bizonyos feltételek alatt veszélyesen ronthatja meg őt. Ha az esővíz a föld felső rétegén átszivárog, az abban elrothadó növényeknél képződő szénsavval érintkezésbe jő. E szénsavból a víz keveset magába szörpöl és vele a hegyen átfoly. A szénsavas víz a földpátot fel nem oldja ugyan, de megbontja. A földpát megbontásánál kiszabadulván a szikeny s halvány, sóvá egyesül.

Igy származik a folyókban levő csekély mennyiségű só; a só tehát nem más, mint a föld összikiainak megbontási terménye.

Értekezésünk elején tagadtuk, hogy a legelső tengerek sósvizből származtak. Ennek oka igen egyszerű; tudjuk ugyanis, hogy földünk eleinte folyótűz-alaku volt. Ekkor tenger nem lehetett; a nagy hőség miatt a víz csak gőz-alakban vehette körül a földet. A föld felülete hőkisugárzás által azonban mindinkább meghült. Midőn a hűlés bizonyos fokig ért, lehetett csak a gőzpárának a földre víz-alakban lecsapódni: ekkor keletkezett a tenger. A keletkezett tenger ment volt minden sótól, nem találta ugyanis azt feloldható állapotban, mert a szikeny s halvány földpátta egyesült. A víz azonban a megbontást azonnal megkezdte és máig is folytatja az átszivárgás által. Az akkori meleg tengervíz a sok szénsav segítségével igen gyorsan bontá meg a földpátot: nemsokára más sók mellett csekély mennyiségű kősót is tartalmazott.

Midőn idővel a tengerfenék már nem az eredeti kőzet volt, hanem annak megbontási maradékából állt és midőn lassankint a szigetek s világrészek a vízből kiemelkedtek: a szárazföldön is kellett forrásoknak, folyóknak s folyamoknak eredni, melyek az őstengereket kősóval gyarapították. Az első szigetképződéstől máig sok évezred múlt el, és ha a tengerbe folyó vizek még oly csekély mennyiségű kősót tartalmaztak is, mégis a tenger e roppant időköz alatt nagyon sok sót gyűjthetett össze. A tenger sótartalma mindig nagyobbodik és évezredek után még több sóval bírand.

Azon eredményre jutottunk tehát, hogy tudjuk a tenger sójának eredetét; tudjuk, hogy e kősó az őshegység ásványainak szétbontásánál képződik és hogy az régtől fogva az eredetileg tiszta tengerbe vezetett és még most is vezetetik.

Ha a tenger egyrésze földrengés által az egésztől elzáratik (beltenger) és e szárazföldi tengerből több víz párolog el, mint a mennyit a folyóktól kap: az végtére kiszárad és kősója a volt tengerfenéken jegercedve visszamarad. Így keletkezhetnek a kősó-rétegek, melyeket ma a földön találunk.

Liszka Béla.

Adomák.

— **Mi ujság a Tiszában?** Egy halász nagyra volt vele, hogy ő mindig csak fris halakat árul, s haragudott, ha a vevők válogattak halai közt. Egyszer ugyancsak rá förmedt egy asszonyra:

— Hallja maga, mit szagolgatja azt a halat; nincsen annak semmi szaga!

— Dehogyan szagolom, dehogyan szagolom, — feleli vissza a fürge nyelvű menyecske, — csak a fülébe sugtam valamit; azt kérdeztem tőle, hogy mi ujság a Tiszában? hanem ő azt sugta vissza, hogy nem tudja, mert már két hete, hogy eljött hazulról.

— **Mi volt hát?** Néz a parasztleány sokáig, csak néz, csak néz, egyszer aztán megszólal:

— Ugy elnézem azt a kulacsot, azt gondolom, hogy sajt, hát pedig kenyér!

Értesítés. Vidékről több kérdező levelet vettem, hogy kapható-e még „Gyöngyvirág tündérkéi” cz. tündérregém, s 50 vagy 60 krajczár-e az ára? — Bár e lapban is sokszor volt említve, hogy a „Gyöngyvirág tündérkéi” még mindig kaphatók nálam (jelenleg Nagy-Kőrösön) s hogy annak ára csupán a „Kis Vas. Ujs.” olvasói számára 50, másoknak 60 kr., ujjal kijelentem, hogy példányokkal pár hétig még szolgálhatok 50 krért, mely 5 kros postautalványon Nagy-Kőrösre küldendő. Ugyancsak itt rendelhető meg „Kis regélő” czimű beszélygyűjteményem 1 ftért, mely színes borítékban 168 lapra terjed s husvétii ajándéknak igen alkalmas. N.-Kőrös, 1874. márcz.

Tóth József.

Talányok.

Kontrátovics Antaltól.

1) Lógrás szerint megfejtendő.

nap,	tat-	a	hen	Tizen-	mint	rék-	Egy-
tizen-	pi-	hó-	ja.	nek	eke,	ke;	télen
mu-	Úzi,	az	lője,	dó,	két	re-	ke-
Nem	két	mint-	ha	mát	tal-	az	re-
hol-	dó	hajt-	i-	kül-	fo-	a	pa:
mást,	ugy	hogy-	egy	egyet	a nyo-	ke-	reg
ten-	nap,	ma	ja	rog,	gór-	Há-	dult
csak	egy-	esz-	S	tul	for-	pe-	dülő

2) **Lónyay Ilona- és Ferencz-től.**

6. 7. 2. 9. Ez volt hajdan a katonák fegyvere.
 10. 2. 3. 4. 5. Találhatsz ilyet sokat a kertekben.
 5. 7. 2. 9. Veszedelmes állat, Afrikában lakik.
 1. 4. 3. A katonák ezt be csak nagy bajjal veszik.
 6. 7. 8. 9. 1. Igen sokféle van ilyen a világon.
 6. 7. 4. 3. Örül ennek ember és az állat nagyon.
 3. 4. 5. Így tesz a kis mókus, ha mogorót kaphat.
 9. 8. 6. Ebből meg készíteni szokták a vásznakat.
 1-10. Az egész pedig egy igen szép könyvecske,
 Minden virágról van benne egy versecske.

3) **Dobay Lajostól.**

b b e e e
 b b b e e e e és és
 b b e e e e e és
 b b e e e és és
 b b

4) **Szerényi G. és K-től.**

SZ R 11

5) **Frits Gézától.**

1. 2. 3. Szülőanyám a kö; erős anyag vagyok,
 Nélkülem nincsenek épületek nagyok.
 3. 4. 5. A tiszta utcákon Pesten ezt ne keresd.
 4. 5. Csizmadia-mester, kezdeld ezt kövesd.
 1. 2. 3. 4. 5. Huzva a másikat, bemégy, ha szükség hajt,
 Ha ez jól sikerült, elüz igen sok bajt.
 De vigyázz, hogy ott ne hagyjad az eszedet,
 Különösen pedig utolsó pénzedet.
 6. 7. 8. Nélküle hiába vetted be a földet,
 Ha látod fényleni, úgy hiszem, szereted.
 1-8. Sok munkás naponta említi e nevet,
 S ha eljön, szeretve féljed Istenedet.

6) **Hász Bélától.**

10. 4. 10. Földünket körülutazta.
 6. 4. 10. Ügyes ezen kis állatka.
 10. 7. 5. Fürge, dolgos állat lakik ebben,
 Egyik rovar sem dolgozik szebben.
 5. 2. 5. A mocsáros helyen nagy lesz.
 1. 9. 5. A madarak királya ez.
 8. 4. 3. A magyar nép ősi szokása.
 6. 4. 3. Ezt az eső hamar elmosza
 5. 4. 10. A kevésnek ellentéte.
 10. 4. 8. 9. A zenének irásjegye.
 10. 4. 3. 6. 9. A malmok csinálnak eleget.
 6. 9. 8. 7. 10. Hegyes tájon láthatsz sebeset.
 1-10. Kis városka, nagy a tanodája.,
 Sok a szép tudomány ápolója

Megfejtési határidő: április hó 20-dika.

TARTALOM.

Előfizetési felhívás. — A fehér ember. (Elbeszélés. — Vége.) — Busongás. — Az árva. — Az időemberke. (Rege.) — Az áruló bűnhődése. — A Spitzberg-szigetek. (Képpel.) — Mátyás király Szabácsnál. (Képpel.) — A tengeri kigyó. (Képpel.) — Kis gyermek halálára. — A tengervíz só-tartalmáról. — Adomák. — Értesítés. — Talányok.

Felelős szerkesztő: **K. Beniczky Irma.**

Kiadja és nyomatja: **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda. Budapestén (egyetem-utca 4. sz.)